

Mevlâna'nın Mesnevi Eserinde Adalet Kavramı

The Concept of Justice in Rumi's Mathnawi

Nezaket MEMMEDLİ¹

Orcid: <https://orcid.org/0000-0001-8108-0521>

E. mail: ulya98@yahoo.com.tr

DOI: <https://doi.org/10.32955/neuram2023-12-8.ch19>

Abstract:

For society to live together, ensuring peace and justice and ensuring justice comes first. Otherwise, the balance will be disrupted, and chaos and confusion will prevail. For this reason, the concept of justice has been emphasized in Sufi literature, especially in the works of great Sufis such as Sanai Ghaznavi, Sheikh Nizami Ganjavi, and Sheikh Feriduddin Attar. Since justice was closely related to the concept of the state, it had to be provided by the rulers of the society. For this reason, the “Just Ruler” problem has become one of the prominent lines in the works of these writers.

Since Rumi was a follower of the literary school created by these writers, these ideas came to the fore in his works. In Mawlana, the concept of “justice” is used in parallel with its opposite, the idea of “tyranny.” According to Rumi, oppression is not always blatant. Sometimes, actions that seem good and right on the surface are cruel. “Justice means watering trees and flowers. However, although watering thorns may seem like a good thing, it is harmful. According to Mawlana, “Justice means replacing a blessing, not watering every root that absorbs water.”

According to Mawlana, the concept of social justice, human justice, differs from the idea of divine justice but is essentially the same. According to the author, it is possible to understand the concepts of justice and law only together. Law is a drop from the sea of Divine Justice.

According to Mawlana, a person who wants to see justice must first be fair himself. Justice means determining the exact value of everything and giving justice to those who are right. According to Rumi, who likens justice to the sun that warms the world, unjust societies are doomed to disappear.

---

¹Doç. Dr., Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi Muhammed Fuzuli adına Elyazmalar Enstitüsü- Hazar Üniversitesi, Mevlâna Edebi-Felsefi Araştırmalar Enstitüsü müdürü, AZERBAYCAN

Keywords: Rumi, Mathnawi, Justice, Oppression, Law

Özet:

Toplumun bir arada yaşayabilmesi, huzur ve barışın temin edilmesi için önce adalet gerekir. Aksi takdirde dengeler bozulacak, dünyada kaos ve karmaşa hakim olacaktır. Bu nedenle tasavvuf literatüründe, özellikle Sanâî Gaznevî, Şeyh Nizami Gencevî, Şeyh Feridüddîn Attâr gibi büyük mutasavvıfların eserlerinde adalet kavramı üzerinde önemle durulmuştur. Adalet, devlet kavramıyla yakından ilgili olduğundan, bunun toplumun yöneticileri tarafından sağlanması gerekiyordu. Bu nedenle “adil hükümdar” konusu bu yazarların eserlerinde öne çıkan çizgilerden biri olmuştur.

Mevlânâ bu yazarların oluşturduğu edebi mektebin, ekolün takipçisi olduğundan eserlerinde bu fikirler öne çıkmıştır. Mevlânâ'da “adalet” kavramı, karşıtı olan “zulüm” kavramıyla paralel olarak kullanılmaktadır. Şaire göre zulüm her zaman açık değildir. Bazen yüzeyde iyi ve doğru görünen eylemler aslında zulümdür: “Adalet; ağaçları, çiçekleri sulamaktır. Ancak dikenin sulamak iyilik gibi görünse de aslında zarardır.”, “Adalet, bir nimeti yerine koymaktır, su emen her kökü sulamak değil.”

Mevlânâ'ya göre sosyal adalet, yani insani adalet kavramı, ilahi adalet kavramından farklı olmakla birlikte özünde aynıdır. Yazara göre, adalet ve hukuk kavramlarını yalnız birlikte anlamak mümkündür. Hukuk, İlahi Adalet denizinden bir damladır.

Şair adalet görmek isteyen bir insanın öncelikle kendisinin adil olması gerektiğini savunuyor. Adalet, her şeyin kıymetini tam olarak belirlemek ve haklının hakkını vermektir. Adaleti dünyayı ısıtan güneşe benzeten Mevlânâ'ya göre adaletsiz toplumlar yok olmaya mahkumdur.

Anahtar kelimeler: Mevlânâ, Mesnevî, adalet, zulüm, hukuk

***

Giriş:

Sözlük anlamı itibarıyla “adl” arap kökenli bir kelime olup “paylaştırmak, düzeltmek, bölmek, kısımlara ayırmak, eşitlik, hakk gözetmek, beraberlik” şeklinde yorumlanmaktadır (bkz: Mu'cemu'l-Vasit, 2005, s.588). “Adalet” Batı ve Doğu düşünce ve felsefe tarihinin en temel mevzularından biri, belki de ilkidir. İnsanoğlu özgürlüğe de adaleti bulmak için ihtiyaç duyar. Bütün klasik kaynaklarda “adalet”in haddini bilmek olduğu anlatılmaktadır. Buna karşılık “Zulüm” de tecavüzdür. İnsanoğlu var olduğundan bu yana her zaman aşırılıklara eğilimli olmuştur. İnsanlık tarihinde böyle bir dönem yoktur ki,

baskı-haksızlık-sınırın aşılması sorunu mevcut olmasın. Bu nedenle adalet konusu tarih boyunca filozof ve düşünürlerin ilgi odağı olmuştur. Antik Yunan felsefesinde adalet en temel erdem olarak verilmiştir. Adalet içgüdüsel bir arzuymuş gibi,aksiyomatik bir kavram olarak alınır. Mesela “Varlık” kavramını açıklamıyoruz ve buna ihtiyacımız da yok. Sonuçta varlık kavramı aksiyomatik olarak anlaşılmaktadır. Adalet kavramı da neredeyse varlık kavramı kadar şeffaftır. Demek ki, adaleti aramayan, adaletten kaçanbir insan yoktur.

Adl, Allah’ın sıfatlarından biri olarak kullanıldığında mübalağa ifade eden bir sıfat olup “çok âdil, asla zulmetmeyen, hakkaniyetle hükmeden, haktan başkasını söylemeyen ve yapmayan” anlamına gelmektedir. İslâm filozofları adl sıfatını, “Allah’ın her varlığa lâıyk olduğu imkân ve kabiliyetleri bahşetmesi” anlamına gelen inâyet ve cömertlik (cûd) kavramlarıyla açıklamışlardır. (Topaloğlu, 1988, s. 387).İbn Teymiyye (ö: 1328) de bu görüşten yararlanarak adl mefhumunu“Allah’ın, yaratıklarına nimet vermesi ve ihşanda bulunması”şeklinde manalandırıyor (İbn Teymiyye, 2019, s. 31) ve adl sıfatını Allahın zatıyla kaim olduğunu bildiriyor (2019, s.127).Asırları aşarak günümüze yetişmiş büyük sufi mektebinin kurucusu Hüccetü'l-İslâm Ebû Hâmid Muhammed bin Muhammed bin Ahmed el-Gazzâlî et-Tûsî (ö: 1111) Allah’ın adaletinin ne anlama geldiğini bilmeden onun âdil olduğunu anlamının, fiillerini, yaratıp idare ettiği kâinatı tanımadan da adaletini kavramanın mümkün olmadığını söyler ve kâinatın tanınması konusunda çeşitli örnekler verir (El-Gazzâlî, 2022, s. 71-73).

“Adalet” mefhumu sosyal, insani, beşeri adalet ve ilahi adalet şeklinde ele alınmaktadır. Beşeri adalet her kesçe malum olup kültürümüzde, geleneklerimizde, inançlarımızda, edebiyatımızda kaynaklar, örnekler mevcuttur. Bunların ilki ve en önemlisi tabii olarak mukaddes kitabımızdır. Kuran-i Kerim’de sosyal adalet anlayışı ile ilgili ayetler aşağıda derlenmiştir:

- *Ey imân edenler! Belli bir süre için birbirinize borçlandığınız zaman bunu yazın. Aranızda bir yazıcı adâletle yazsın. Yazıcı, Allâh'ın kendisine öğrettiği şekilde yazmaktan kaçınmasın, (her şeyi olduğu gibi dosdoğru) yazsın... (Bakara, 282)*
- *Allâh size, emânetleri mutlaka ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adâletle hükmetmenizi emrediyor. Doğrusu Allâh, bununla size ne güzel öğüt veriyor! (Nisa, 58)*
- *Ey imân edenler! Allâh için hakkı titizlikle ayakta tutan, adâlet ile şahitlik eden kimseler olun. Bir topluma olan kîninizi adâletsizliğe itmesin. Âdil olun. Bu, Allâh'a karşı gelmekten sakınmaya daha yakındır. (Maide, 8)*

- *Ey imân edenler! Kendiniz, ana-babanız ve en yakınlarınız aleyhine de olsa Allâh için şâhitlik yaparak adâleti titizlikle ayakta tutan kimseler olun... Öyle ise adâleti yerine getirmede nefsinize uymayın.* (Nisa, 135).

Şark edebiyatında “adalet”

Klasik Şark edebiyatında da temel mevzulardan olan adaletle ilgili çok sayıda örnekler bulunmaktadır. İlk edebi kaynaklardan itibaren bu mefhum insanları düşündürmüş, cemiyette sülh ve asayiş için hem bireysel düzeyde hem de yönetsel açıdan önemi daima vurulanmıştır. Senâî Gaznevî (ö: 1131), Nizâmî Gencevî (ö: 1209), Şeyh Feridüddîn Attâr (ö: 1221) gibi klasiklerin eserlerinde adalet kavramı üzerinde önemle durulmuştur. Adalet, devlet kavramıyla yakından ilgili olduğundan, bunun toplumun yöneticileri tarafından sağlanması gerekiyordu. Bu nedenle “adil hükümdar” konusu bu yazarların eserlerinde öne çıkan çizgilerden biri olmuştur.

Adalet konusuna değinmiş müelliflerden birisi de şüphe yok ki, türk tasavvufunu yeni bir boyuta taşıyan ve günümüzde dünyanın her yerinde sevgi yayan şiârların sahibi Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî (ö: 1273) olmuştur. Mevlânâ’ya göre kainatta her şey zıddıyla mevcuttur. Gölge ışığı, gece gündüzü, siyah beyazı daha aydın belirtmek için yaratılmıştır. Adalet anlamının da zıddı zulüm anlayışıdır. Zulüm bir insanın hakkına tecavüz etmek, hakkını elinden almak, aradaki eşitliği bozmaktır. Şu hususu belirtmek gerekir ki, diğer klasiklerin eserlerinde sıkça rastladığımız “adil hükümdar” kavramına Mevlânâ’da rastlamıyoruz. Şair “Mesnevi”sinde adaletsiz idarecilerden bahsetmiştir. Genellikle, onun eserlerindeki adalet kavramı selef ve haleflerinden farklıdır, zahiren zulüm, adaletsizlik gibi görünen vak’aların bazen aslında adaletin ta kendisi olduğunu savunuyor. Örneğin: “Mesnevi”nin I defterinde “Pâdişah ve cariye” hikayesindeki padişah aslında zalim gibi görünür. Cariyesinin sevgisini kazanmak için onun gönül verdiği kuyumcuyu aldatarak saraya getirir. Sonra onu hiyle ile öldürür. Mevlânâ bu olayın zahiren adaletsizlik ve zulüm gibi görünmesinin farkında olduğu için olayın asıl yüzünü okuyucuya anlatmaya çalışıyor:

کشتن آن مرد در دست حکیم

نه پی امید بود و نه ز بیم

او نکشست از برای طبع شاه

تا نیامند امر و الهام الله

آن پسر را کشت خضر نبرد حلق

سر آن را در نیابد علم خلق
آنک از حق یابد و وحی و جواب
هر چه فرماید بود عین صواب
آنک جان بخشد اگر بکشد رواست
نایبست و دست او دست خداست
همچو اسماعیل پیشش سر بنه
شاد و خندان پیش تیغش جان بده
تا بماند جانت خندان تا ابد
همچو جان پاک احمد با احد

“O adamın, hekimin eliyle öldürülmesi ne ümit içindi ne korkudan dolayı. Tanrının emri ve ilhamı gelmedikçe hekim, onu padişahın hatırı için öldürmedi. Hızır’ın o çocuğun boğazını kesmesindeki sırrı halkın avam kısmı anlayamaz. Tanrı tarafından vahiy ve cevaba nail olan kişi her ne buyurursa o buyruk, doğrunun ta kendisidir. Can bağışlayan kişi öldürse de caizdir. O, nâibdir eli Tanrı elidir. İsmail gibi onun önüne baş koy. Kılıcının önünde sevinerek, gülerek can ver. Ki Ahmed’in pâk canı, Ahad’la nasıl ebediyse senin canın da ebede kadar sevinçli ve gülümser bir halde kalsın. Âşıklar, ferah kadehini, güzellerin elleri ile öldürdükleri vakit içerler (Mevlânâ, 2004, beyit 223-230).”

Kıssa adaletin şeklinin zahiren farklı ola bileceğini anlattığı gibi, hem de ilahi adaletin beşeri adaleti daima kontrolde sakladığını, insan şaşsa bile Tanrının şaşmayacağını göstermektedir. “Kıyas kıyamete kalmaz” değımine uygun olarak Allahın bu dünyada adaletini her daim aksettirdiğini, kıyamete kadar beklemediğini, böylece “adalet” kavramının, duygusunun beşer için ne kadar içgüdüsel bir ihtiyaç olduğunu ortaya koyuyor.

Mesnevî’de adaletli padişah karakterine bir tek Davud aleyhisselamla ilgilikıssadarastlıyoruz. Burada Davut Peygamberin zahiren adaletsizlik, yağma gibi gözüken vak’anın sırrını Allahın ilmiyle açarak asıl adaletsizliği gün yüzüne çıkarmasından bahsedilmektedir. Bu hikayede ilahi adalet ve beşeri adalet kavramları karşılaştırır. Öküzü kesilen kişi adaletin yerini bulmasında, hakkını almakta ısrar edince onun babasının öküzü kesen kişinin babasını öldürdüğünü, ve onun bütün emlakının aslında kolay rızık arayan kişinin babasına mahsus olduğu ortaya çıkıyor:

“Nefsini öldür de alemi dirilt. Nefis efendisini öldürmüştür; sen, onu kendine kul, köle yap! Kendine gel, öküzü dava eden senin nefisindir kendisini efendi yerine koymuştur, ululuk taslamaktadır. Öküzü öldüren de aklındır. Hadi, artık ten öküzünü öldüreni inkar etme! Akıl bir esirdir. Daima Hak'tan zahmetsizce bir rızık, tabak, tabak nimetler ister.

Onun zahmetsizce rızıklanması neye bağlıdır? Kötülüğün aslı olan öküzün öldürülmesine. Nefis “Benim öküzümü nasıl olurda öldürürsün?” der. Çünkü nefis öküz, ten suretidir. Velinimet zade olan akıl, ihtiyaçlar içinde kalmış, kanlı katil nefis, efendi olmuş, öne geçmiş! Zahmetsiz rızık nedir, bilir misin? Ruhların gıdası, peygamberlerin rızıkları.

Fakat bunu elde etmek, öküzü öldürmeye bağlıdır. Hazine öküzün içindedir ey hazine arayan yerleri kazıp duran! Dün biraz bir şey yemiştin, onun için layıkıyla anlatamıyorum. Yoksa bunu tamamıyla anlatır, yuları anlayışının eline teslim ederdim. Ama dün bir şey yedim demem de masaldan ibaret çünkü ne gelirse o gizli evden geliyor (Mevlânâ, 2006, beyit 2503-2514)”

Dediğimiz gibi, adaletli hükümdar objesine Mevlânâ'da rastlamıyoruz. Burada hükümdar yerinde bahis konusu olan peygamberdir. Onun neticede adaleti berkarar etmesi peygamberliğiyle, dolayısı ile yine ilahi adaletin tecellisi ile alakadardır. Yalnızca bir hükümdar olmuş olsa, hemen görüntüye bakarak karar verir, Allaha istihare etmek ihtiyacı duymazdı.

Mevlânâ'ya göre zalime merhamet etmek adalet değil, mazluma zulümdür.

آب باغ این را حلال آن را حرام
بینی آخر را فرق والسلام
عدل چه بود آب ده اشجار را
خار دادن آب بود چه ظلم را
عدل وضع نعمتی در موضعش
آبکش باشد که بیخی بهر نه
ظلم چه بود وضع در ناموضعی
منبعی را بلا جز نباشد به

“Bahçenin suyu buna helaldir, ona haram. Aradaki ayrılığı sonunda görürsün, vesselam! “Adalet nedir? Ağaçları sulamak. Zulüm nedir? Dikene su vermek. “Adalet, bir nimeti yerine koymaktır, su emen her kökü sulamak

değil. “Zulüm nedir? Bir şeyi olmaması gereken bir yere koymak. Buysa, belaya kaynak olur ancak (Mevlânâ, 2008, beyit 1088-1092).”

Şair burada her şeyin yerinde ve ehlinde olmasını savunmaktadır. Şöyle ki, bir gaziye silah vermek oldukça norml olduğu halde eşkiyaya silah vermek bir zulümdür. Adalet her isteğene istediğinin verilmesi değil, gerçek hakeden kimse ona verilmesidir.

“Bu tıpkı yaşlı bir kadının, ununu savuran rüzgârdan şikâyet etmek üzere Hz. Süleyman'a gelerek rüzgârı zindana atıp kaybını telafi etmesini istemesine benzemektedir. İyinin ve kötünün göreceli olduğu düşüncesini, her şeyi ait olduğu veya o şeyin doğasının gerektirdiği yere koymak düşüncesiyle birleştiren Mevlânâ, “ayakkabı ayağındır, külah başın!” demektedir. Ona göre, Kurban Bayramı hayvanlar için bir ölüm günü olduğu hâlde insanlar/inananlar için bir bayramdır. Karga gıda olarak kemik parçası ve pislik yer fakat bunlar insanlara iğrenç gelir. Bu anlamda her varlık kendi doğasına yönelir ve bu doğanın gerektirdiği gibi davranmak o varlık için adalettir (Bknz: Ertan, 2022, s.136).”

از حطب بشناس شاخ سبزه را
گرچه هر دو سبز باشند ای فتی
اصل آن شاخست هفتم آسمان
اصل این شاخست از نار و دخان
هست مانند ا به صورت پیش حس
که غلط بینست چشم و کیش حس

“A yiğit, ikisi de yeşildir ama odunla Sidre ağacının arasındaki ayrılığı gör,
“O dalın kökü yedinci kat göktedir, bu dalın kökü ateştedir, dumandandır.
“Görünüşte birbirlerine benzerler, çünkü göz yanlış görebilir, duygunun yolu yordamı yanlış görüştür” (Mevlânâ, 2008, beyit 1099-1102) “

Bu beyitlerde Mevlânâ çok güzel karşılaştırma yaparak sidre ağacı ve odunu temsilen ruh ve cisme benzetiyor. Her ikisi yeşildir, amma odunla sidreyi ayırmak gerekir. O yüzden gözle zulüm gibi gözükken haller, hareketler vardır ki, aslına baktığımızda adalettir. Bazı hakikatler ilahi adalet sayesinde açığa çıkar, insan hükmüne kalırsa zulme adalet dener. İlahi adalet, Allah'ın getirdiklerini muhafaza etmek ve üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmek için sonuncu Peygamberden (a.s) sonra imamlar ve vasiler atmasını

gerektirir. İlahi adalet olmasaydı hatemü'l-enbiyâdan sonra Allah'ın kavmi terk etmesi, onları hidayet ve yönlendirmeden mahrum bırakması caiz olurdu.

Mevlânâ'nın, adalet düşüncesini üzerine kurduğu taşıyıcı temel yukarıda da belirtildiği üzere, bu dünya ile öte dünyada arasında var olan süreklilik ilişkisidir. Dolayısıyla ona göre bu dünyada işletilen/gözetilen adalet dengesi öte dünyada da sürdürülür ve muhafaza edilir. Yahut aşağıdaki örnekte olduğu gibi, öte dünya yaşamında başlayan süreç, dengeli bir süreğenlikle bu dünya yaşamında etkinliğini sürdürür. Buna göre, henüz peygamber olmazdan önce Cennet'ten kovulmasının nedenini soran Âdem'e, "önceki lütuftu şimdiki ise adalet" cevabı verilir. "Güzelliğe örnek olan Âdem'e melekler secde etti ama Âdem'den bu güzellik, bu üstünlük alınınca, "Eyvahlar olsun" dedi, 'varlıktan sonra yokluk ha?' Allâh, 'suçun şu ki,' dedi, 'çok yaşadın!' "Cebrail de perçeminden tuttu da, 'şu ebedilik yurdundan çık, şu güzeller topluluğundan ayrıl' diye çekip sürümeye koyuldu. "Âdem 'peki' dedi, 'üstünlükten sonra bu alçalma da ne?' Cebrail, 'o lütuftu, bu adalet!" (Bknz: Ertan, 2022, s.139)

Burada değinilmeli diğer bir husus adaletsizliğe karşı çıkıştır. Edebi eselerde hep karşımıza çıkar, halk içre bilici, dânâ, müdrik şahıslar adaletsizliği direk hükümdarın yüzüne söyler. Hükümdar akıllıysa bundan ders çıkarır, bencilse daha da zalimleşir. Âdil olmayan hükümdâra karşı gelinmesi veya başkaldırma ögesi, İslâm düşünce târihinin önemli tartışma konuları arasında yer almaktadır. Zemahşerî'ye göre zâlim hükümdâr, bu sıfatı dolayısıyla Allâh'ın otoritesinin ve peygamberin hilâfetinin temsilcisi olmaktan uzaktır ve onlara itaât etmek zorunlu değildir. Bu düşüncenin biraz farklı bir yorumunu Mâturidî'de de bulmak mümkündür. Ona göre zâlim hükümdâra karşı gelmek bir zorunluluktur ancak gücün yetmediği yerde, bir başka yere göçmek gerekir. Bu da pasif bir direniş yahut itaâtsizlik kabul edilebilir. Bununla birlikte, halkın seçtiği bir hükümdâra baş kaldıranlarla savaşmak da dînsel bir ödevdir (Çalışkan, 2003, s.311).

Mevlânâ "Mesnevi"sinde bu konuda "İsâ dinini mahve çalışan diğer bir Yahudi padişahının hikâyesi"ni örnek göstere biliriz.

در هلاک قوم عیسی رو نمود	یک شه دیگر ز نسل آن جهود
سوره برخوان واسما ذات البروج	گر خیر خواهی از این دیگر خروج
این شه دیگر قدیم بر وی نهاد	سنت بد کز شه اول بزاد
سوی او نفرین رود هر ساعتی	هر که او بنهاد ناخوش سنتی
وز لنیمان ظلم و لعنتها بماند	نیکوان رفتند و سنتها بماند

در وجود آید بود رویش بدان	تا قیامت هر که جنس آن بدان
در خلاق می رود تا نفخ صور	رگ رگست این آب شیرین و آب شور
آن چه میراثست اورثنا الکتاب	نیکوان را هست میراث خوشاب
شعله ها از گوهر پیغامبری	شد نیاز طالبان ار بنگری
شعله آن جانب رود هم کان بود	شعله ها با گوهران گردان بود
زانک خور برج به برجی می رود	نور روزن گرد خانه می دود
مر ورا با اختر خود هم تگبست	هر که را با اختری پیوستگبست
میل کلی دارد و عشق و طلب	طالعش گر زهره باشد در طرب
جنگ و بهتان و خصومت جوید او	ور بود مریخی خونریز خو

“İsa kavminin dinini mahv için aynı Yahudinin neslinden diğer bir padişah meydana çıktı. Bu diğer padişahın meydana çıkışını haber almak istersen “Vessemâi zatülburûc” sûresini oku. Birinci padişahтан doğan kötü âdete bu padişah da ayak uydurdu. Bil ki o çeşit sitem ve zulümlerden bu, ne yaparsa Tanrı, günahını artıksız, eksiksiz ilk zâlimden sonra, arar. Kim fena bir âdet koyarsa ona her an lânet gider durur. İyiler gittiler, güzel usul ve âdetleri kaldı; kötü adamlardan da zulümler ve lânetler! Kıyamete kadar o kötülerin cinsinden kim vücuda gelse yüzü o kötülüğedir. Bu tatlı suyla tuzlu su; damar damardır. Halk arasında sûr üfürülünceye dek birbirine karışmadan böylece gider durur. İyilere tatlı su miras kaldı. O ne mirasıdır? “Mukaddes kitap” mirası. Dikkat edersen görür anlarsın ki taliplerin dileği Peygamberlik cevherinin şûleleridir, o şûleleri dilerler. Şûleler, mücevherlere tâbi olarak parıldar ve dönerler. Şûle, nereden çıkıyorsa, madeni neredeyse oraya gider. Güneş, bir burçtan bir burca gidip durduğundan pencereye vuran ziyası da evin etrafında döner dolaşır. Kimin bir yıldızla alâka ve merbuyeti varsa o; kendi yıldızıyla döner, dolaşır, o yıldızın tesiri altındadır. Talihli Zühre ise şevki, çalıp çağırmayı, aşkı diler, onlara adamakıllı meyli vardır. Kan dökücü huylu Mirrih’e mensup ise cenk, bühtan ve düşmanlık ister (Mevlânâ, 2004, beyit 749-762).”

Sonuç:

Girişte vurguladığımız gibi, adaletsiz yönetici örneğine daha bir misaldir bu kıssa. Kötülükle, zulümle idare eden hükümdar kendisinden sonra da zulmü ve laneti miras koyar. Ondandır gelenler de büyük ihtimalle onun nizamını sürdürür ve böylelikle zulmün ömrünü uzatırlar. Mevlânâ bu beyitlerde nasihat üslubuyla insanın kendisinden sonra hayır işleri miras bırakması için adaletli olması gerektiğini bildiriyor. Kıyamete kadar bize verilmiş ebedi

miras Kuran-i Kerime ayak uydurmamızı, onun buyurduğu adalete uymamızı, onun yolundan saparsak mahvolacağımızı işare ediyor.

Yukarıda gösterilen örneklerden aydın olduğu üzere, adalet konusunu Mevlânâ kendine özgün bir biçimde ele almış, kıssalar ve onların îzahıyla adaletin önemini vurgulamıştır. Bu mevzuda günümüze değin yazılmış edebi eserler içerisinde etkisine göre en tesirlilerden sayıla bilir.

KAYNAKÇA

Akün Ö. F. (1989). "Âlî Mustafa Efendi", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 2: 416, Ankara: TDV Yayınları.

Çalışkan İ. (2003). Siyasal Tefsirin Oluřum Süreci, Ankara Okulu Yayınları.

El-Gazzâlî M. (2022). El-Maksadu'l-Esna fî Şerhi Esmailahi'l-Hüsna, İstanbul: Ketebe yayınları.

Erten M. (2022) *Mevlânâ'nın Adalet Anlayışı*, Anasay, Yıl 6, Sayı 20, s.123-151.

İbn Teymiyye T. (2019). *Mecmü'u'l-Fetâvâ*, 8.cilt, İstanbul: Darü'l-İman matbaası.

Mevlânâ C. (2006). Mesnevî-i Şerîf, Çevirmen: Ahmed Avni Konuk, 3. Defter, İstanbul: Kitabevi yayınları.

Mevlânâ C. (2008). Mesnevî-i Şerîf, Çevirmen: Ahmed Avni Konuk, 5. Defter, İstanbul: Kitabevi yayınları.

Mu'cemu'l-Vasit. (2005). Haz: Mecmeu'l-Lugati'l-Arabiyye, Kahhire: Mektebet-u Şuruk-i Düveliyye.
Mevlânâ C. (2004). Mesnevî-i Şerîf, Çevirmen: Ahmed Avni Konuk, 1. Defter, İstanbul: Kitabevi yayınları.

Topaloğlu B. (1988) "Adl", TDV İslam Ansiklopedisi, 2: 387, Ankara: TDV Yayınları.

مولانا جلال الدين بلخي. مثنوی معنوی، به سعی و كوشش رينلد نيكلسون، با مقدمه مير جلال الدين كزازي / مولانا جلال الدين بلخي. تهران: ۱۳۸۴.